

„Dneska na ulici na mě řval nějaký random chlap, kterého ani neznám“: K užívání slova *random* v současné češtině¹

Lucie JÍLKOVÁ | Ústav pro jazyk český AV ČR

On the use of the word *random* in contemporary Czech

This article deals with the meaning of the Anglicism *random* in contemporary Czech. First, it presents relevant information from dictionaries and linguistic publications. Next, it examines posts from an internet discussion in which users were trying to define the meaning of the word. Finally, it presents the results of a survey.

Key words: Anglicism, questionnaire, lexical meaning

Klíčová slova: anglicismus, dotazníkový průzkum, význam slova

Úvod

Tato drobnost na základě dostupných internetových zdrojů, odborné publikace, dvou kvalifikačních prací, poznatků z vybrané internetové diskuse a dotazníkového šetření zjišťuje, v jakém významu se v současné češtině používá anglicismus *random*, resp. tlumočí laické (elicitované) pokusy o popis významu tohoto slova.

1 Internetové zdroje

Anglický elektronický výkladový slovník Cambridge Dictionary² uvádí u hesla *random* tento výklad:

happening, done, or chosen by chance rather than according to a plan; *random checks/ tests/attacks*; *We asked a random sample/ selection of people what they thought.*

INFORMAL strange or unusual; *I just saw Billy wearing a top hat – he’s so random!*

INFORMAL unknown or unexpected in a particular situation; *Some random guy walked in.*

V článku *Hustokrutopřísný, swag, fejs. Tak mladí mění český jazyk*³ je citován pedagog Jiří Kostečka, jenž užívání slova *random* v současné češtině hodnotí následovně:

Abych byl „in“, ptám se jich [= svých studentů] sám aktivně, co je nového ve studentském slangu. Proto taky vím, co to znamená, když je někdo nebo něco *random* – totiž *zvláštní, podivný, nablblý*. Jelikož jsem druhým aprobačním oborem anglista, jen koukám, jak se taková pitomost mohla v češtině ujmout, když anglicky to znamená *nahodilý, namátkový*.

J. Kostečka tedy nejprve uvádí, v jakém významu slovo *random* užívají jeho studenti, s nimiž

¹ Drobnost vznikla s podporou dlouhodobého koncepčního rozvoje Ústavu pro jazyk český AV ČR, v. v. i., RVO: 68378092. Děkuji oběma recenzentům a také redakci časopisu za pečlivé pročtení rukopisu a za užitečné připomínky, které jsem zohlednila ve finální verzi drobnosti.

² Viz <<https://dictionary.cambridge.org>> (cit. 9. 9. 2023).

³ Článek byl v roce 2014 uveřejněn na serveru aktualne.cz, viz <<https://magazin.aktualne.cz/cool-mluva-studentu-chceme-byt-v-obraze-rikajicestinari/r-0c282faca90c11e3aa20002590604f2e/>> (cit. 9. 9. 2023).

to konzultoval (tj. ve významu ‚zvláštní‘), dále se pak vyjadřuje k tomu, v jakém významu je podle jeho názoru slovo užíváno v angličtině (tj. ‚náhodný‘).

Význam slova *random* zachycuje také internetový výkladový slovník Čeština 2.0⁴, do něhož bylo heslo vloženo v roce 2016. Tento zdroj uvádí dva významy zkoumaného slova:

1. náhodný, nahodilý; z angl., SLANG MLÁDEŽE: *Nějaká random holka mi pís-la, že někdo dal na insta můj telefon; Podej mi nějakou random pastelku; Ta wifina tady funguje úplně random.*
2. zvláštní, podivný, divný.

2 Lingvistické práce

V knize J. Homoláče et al. (2022, s. 70) je slovo *random* zachyceno ve spojeních *random sousedka*, *random čivava* a *random text* a je zde uvedeno, že slovo *random* znamená ‚podivný‘, ‚zvláštní‘, ale že dnes se častěji používá ve významu ‚obyčejný‘.

Slovu *random* je dále věnována pozornost ve dvou studentských pracích. Zásadní součástí bakalářské práce Š. Petrovičové (2022), která zkoumala anglicismy v projevech českých influencerů, je jí vytvořený slovník anglicismů. V něm je obsaženo také heslo *random*, tento-

krát se slovnědruhovým rozlišením přídavného jména a příslovce, s následujícím výkladem:

- I. neskl. příd. <z angl.>, mlad.⁵ náhodný; *random výlet; objednala jsem si random věci z netu*
- II. přísl. <z angl.>, mlad. náhodně; *dát někomu random na ulici francouzáka* (sic); *přišla jsem na to úplně random* (s. 42)⁶

F. Lejsek (2022) ve své bakalářské práci provedl rozsáhlé dotazníkové šetření týkající se užívání anglicismů v češtině. Jedním z vybraných anglicismů, u nichž se autor respondentů ptal přímo na význam slova, bylo také slovo *random*. Respondenti vybírali z těchto předem určených možností výkladu významu: 1. ‚randál‘, 2. ‚náhodný‘, 3. ‚nevím‘, 4. jiný význam. Autor uvádí, že 183 respondentů zvolilo význam ‚náhodný‘, pouze jeden respondent možnost ‚randál‘, 21 respondentů odpovědělo, že nevědí, co slovo *random* znamená, a jeden respondent napsal vlastní, chybnou odpověď (s. 33).

V obou kvalifikačních pracích se tedy shodně uvádí, že slovo *random* se v češtině užívá ve významu ‚náhodný‘, resp. ‚náhodně‘.

3 Internetová diskuse k vědomostnímu kvízu

V diskusi k zábavnímu kvízu na serveru *novinky.cz*⁷ z května 2023 se nezanedbatelný počet příspěvatelů pokoušel vymezit význam slova *random*. Kvíz nesl název *Vyznáte se v řeči dnešních náctiletých?* a jedna z jeho otázek zněla: *Co znamená, když je někdo random či se děje něco random?* Nabízené odpovědi byly tyto: 1. Že je dotyčný divný či situace je divná, zvláštní;

⁴ Viz příp. <<https://cestina20.cz/slovník/random/>> (cit. 9. 9. 2023). S odstupem několika let byla do slovníku Čeština 2.0 vložena ještě slova *randomák* (tj. ‚náhodný kolemjdoucí‘, v roce 2021) a *randomovat* (tj. ‚vymyslet nebo říkat náhodně věci, co člověku slina na jazyk přinese‘, v roce 2022).

Slovník Čeština 2.0 <<https://cestina20.cz/ocestine-2-0/>> (cit. 9. 9. 2023) založil v roce 2009 M. Kavka jako analogii anglického výkladového slovníku Urban Dictionary <<https://www.urbandictionary.com/>> (cit. 9. 9. 2023). Prostřednictvím formuláře může do slovníku vkládat hesla, včetně příkladových vět, libovolný uživatel internetu. O zveřejnění hesel rozhoduje a provádí je M. Kavka. Výběr slovníkových hesel vyšel také knižně (Kavka – Škrabal, 2018).

⁵ Autorka tuto zkratku užívá pro kvalifikátor ‚sociolekt mladé generace‘.

⁶ Užití slova *random* coby přídavného jména i příslovce je vlastně zjevné už z příkladových vět ve slovníku Čeština 2.0 (*random holka vs. funguje random*).

⁷ Viz příp. <<https://www.novinky.cz/clanek/zena-deti-kviz-vyznate-se-v-rci-dnesnich-nactiletich-40429894>> (cit. 9. 9. 2023).

2. Jde o vyjádření náhodné známosti; 3. Že je dotyčný trapný či situace trapná; 4. Že je dotyčný děsně nudný či situace nudná. Za správnou odpověď je v tomto případě považována odpověď 1.

Diskuse pod tímto kvízem obsahuje celkem 680 příspěvků⁸ a v 50 z nich se pisatelé vyjadřují k tomu, zda je možnost č. 1 (*Že je dotyčný divný či situace je divná, zvláštní*) správná, resp. nesouhlasí s tím, že tuto možnost lze považovat za správnou odpověď. S různou mírou podrobností pak význam slova *random* tito pisatelé definují sami. Ve 33 příspěvcích, v nichž pisatelé vyjadřují svůj nesouhlas, se objevilo přídavné jméno *náhodný* nebo příslovce *náhodně*. Namátkou k tomu viz např. tyto příspěvky:

- Random máte blbě. Opravdu. Děcka to používají ve smyslu „**náhodný**“, tak jako v angličtině. Aspoň v mém okolí.
- Nechci nic říkat, ale random znamená **náhodný**, nečekaný. Je to z angličtiny, pokud by autor nevěděl 😊.
- Random je **náhodný**. Ať je ti 15 nebo 80.
- Máte to blbě... minimálně „random, je něco **náhodného** takže chill.⁹

Seďm pisatelů (zahrnutých mezi oněch 33) uvádí, že slovo *random* může mít kromě významu ‚náhodný‘ ještě jiný význam, viz k tomu např. tento diskusní příspěvek:

Já se setkávám a i sám používám víceméně obě varianty, když je něco náhodné je to samozřejmě random, když v příběhu je kolemjdoucí který je nějak zapojen je to random člověk, ale i například když někdo se jen třeba rozběhne do zdi nebo z něčeho nic udělá nějakou věc, je ten člověk taky random, víceméně se to použije jako že je divný ale referujete k tomu že prostě z něčeho nic udělá úplně zvláštní věc (náhodnou).

⁸ Údaj je z podzimu 2023.

⁹ Všechny doklady z internetové diskuse jsou ponechány v původní podobě.

Pisatel zde uvažuje nejen o významu ‚náhodný‘, ale také o významu ‚divný‘, resp. ‚zvláštní‘. Týž přírěr je užit i v dalším komentáři z internetové diskuse:

Používají se víceméně obě varianty, při vyprávění se prostě řekne random týpek (kolemjdoucí), ale taky se používá i tak ten je hodně random, což řeknete o někom kdo je **divný** (vyplývá to z toho že jeho činy nedávají smysl a jsou čistě **náhodné**). Takže třeba se někdo rozběhne a skočí do zdi, tak se o něm řekne že je hodně random.

V uvedeném diskusním příspěvku se tedy opět objevuje jak výklad ‚náhodný‘, tak výklad ‚divný‘. Další možné významy slova *random*, a to ‚vtipný‘ a ‚živelný‘ resp. ‚spontánní‘, jsou tučně zvýrazněny v komentáři následujícím:

Jakožto člen „dnešních náctiletých“ bych si tedy dovolil tvrdit, že pokud je někdo random, tak to jistě hned neznamená, že je **divný** a takové tvrzení bych nepovažoval za validní 😊 Random osoba určitě může vyvolávat poněkud ambivalentní pocity, ale většinou je spíš taková, že něco dropne a tzv. neřeší haters, jede si to svoje a evokuje **vtipného, živelného**, hodně **spontánního** člověka.

Podobně vyznívá i komentář následující. Rovněž v něm pisatel uvádí, že slovo *random* může znamenat ‚vtipný‘:

„Random“ znamená anglicky „**náhodný**“. Používá se to pro označení situací, které působí velice náhodně, nepochopitelně, ale většinou se nesou ve **vtipném duchu** (např. když někdo řekne něco, co nikdo jiný nečekal a do dané situace se to vůbec nehodí, ale působí to **vtipně**.) Váše správná odpověď „vyjádření náhodné známosti“ mi vůbec nedává smysl, tzn. je to dost random.

V závěru tohoto diskusního komentáře se objevuje i hodnocení nabízené odpovědi v testu. Ten podle pisatele nabízel odpověď nesprávnou, nesmyslnou, slovy pisatelovými *dost random*.

Pisatel zde tedy užívá slovo *random* nejpravděpodobněji ve smyslu ‚zvláštní‘, ‚divný‘.

V následujícím komentáři, jenž začíná odmítnutím významů slova *random* nabízených jako správný výklad v kvízu, je zmíněn další z významů slova *random*, a to ‚neplánovaný‘ (viz část komentáře: *nemáš cíl nemáš plán*). Také tento pisatel uvedl konkrétní příklad, kterým význam slova *random* doložil. Podrobně popsal situaci, jak se neplánovaně připojit k jisté společenské události.

5. [= 5. otázka v pořadí v testu] je nesmysl...nebo blbě vysvětlena ale ne rozhodně **divný nenormální** nebo co to tam je za blbost. *random* znamená **náhodný, neplánovaný, neznámý**, klasicky ve smyslu najednou se k nám přidal úplně *random* týpek což ale může být úplně **náhodný obyčejný** člověk nebo zničehonic někdo se tam objevil **neznámý** nebo *random* jdeš nemáš cíl nemáš plán a uděláš něco jen tak co nikdo nečeká nebo co nemáš v plánu ty nebo ostatní nebo to může znamenat i něco ve smyslu po staru že jsi **spontánní** tak pro jiné to může pak být *random* může to být i tzv. přiřazení se k někomu třeba jednou se mi stalo že takhle jdu z piva domů a slyším nějakou hudbu a nějak se mi ještě nechťelo domů a tak jsem se tam šel podívat co se tam děje a tam byla rozlučka se svobodou úplně *random* lidí pro mě a já se ocitl na cizí parbě pivo zdarma a tak ne nikdo nic neřešil a já neznal skoro nikoho vlastně jsem se tam ocitl a že si dám jedno pivo a ani platit jsem nemusel být jsem ani ty lidi neznal až na jednoho jen jako známého tak to bylo *random* jak pro mě tak pro ně.

V deseti příspěvcích z internetové diskuse pisatelé odmítají nabízenou možnost jakožto správnou, ale sami jiný výklad nenabízejí; viz např. odpovědi:

- *Random* neznamená nic z uvedeného.
- Mají to špatně 🤔 když se řekne *random*, tak to neznamená, že je to divný 🤔.
- Co tam máte jako správnou odpověď na

ot.5 je tak trochu „creepy“..příště dukladnější domácí příprava nebo týdenní studijní pobyt v 7. třídě ZŠ.. 😊.

Celkově lze shrnout, že význam, k němuž se přispěvatelé v diskusi následující za vědomostním kvízem nejčastěji (tj. ve 33 případech z 50) přiklání, je význam ‚náhodný‘, ‚náhodně‘. Pouze v jednotkách případů pisatelé příspěvků uvádějí další možné významy slova *random*, jimiž jsou ‚zvláštní‘/ ‚divný‘, ‚živelný‘/ ‚spontánní‘, ‚vtipný‘, ‚neplánovaný‘.

4 Dotazníkový průzkum

V další části této drobnosti budou prezentovány výsledky vlastního dotazníkového šetření, jež bylo provedeno v jarních a letních měsících roku 2023. Výzkumu se účastnily dvě (resp. tři, viz dále) skupiny respondentů. První skupina zahrnovala 40 respondentů ve věku 45 a více let. Těm byly otázky položeny prostřednictvím platformy WhatsApp. Druhá skupina 63 respondentů ve věku 12–19 let odpovídala na otázky prostřednictvím dotazníku, který byl po dobu jednoho týdne umístěn na internetu.¹⁰ Odkaz na dotazník autorka drobnosti umístila na svůj facebookový profil a dále rozposlala prostřednictvím platformy WhatsApp. Třetí skupina 25 respondentů ve věku 13–19 let na otázky odpovídala v průběhu letního prázdninového tábora. Jejich odpovědi byly zaznamenány písemně a následně předány autorce drobnosti.¹¹

¹⁰ Za vytvoření dotazníku děkuji Ing. Ivaně Hájkové. Dotazník byl po dobu jednoho týdne v létě 2023 k dispozici na stránce <<https://docs.google.com/forms>> (cit. 9. 9. 2023).

¹¹ Za získání odpovědi od třetí skupiny děkuji Ladě Smejkalové, Haně Kárníkové a Vendule Drapové. Odpovědi dvou skupin teenagerů jsou zde posuzovány odděleně, neboť se lišil způsob získávání odpovědí. Odpovědi druhé skupiny zapisované dětmi na papír byly následně (ručně) přepsány na jeden list papíru jednou z účastnic tábora. Tento výsledný list pak měla autorka drobnosti k dispozici.

Spolu s odkazem na dotazník byla rozposílána také informace, že jde o sběr podkladů pro jazykovědný článek.¹²

Respondenti odpovídali na dvě otázky: 1. *Používáte v češtině slovo random?*, 2. *Pokud ano, v jakém významu?*

V první skupině respondentů ve věku 45 a více let neodpověděl kladně na první otázku nikdo (viz např. odpověď *Nepoužívám, neznám*). Pokud v této skupině někdo uvažoval o významu slova *random*, pak jedině v souvislosti s vlastními dětmi, jež je užívají; viz k tomu např. odpovědi:

- Random je podivný anglismus, který nepoužívám, dcera to prý používá běžně.
- Osobně nepoužívám [...] dcera (29 let) používá zcela běžně s vrstevníky ve smyslu ohodnotit neobyčejnou a neobvyklou věc pozitivně.
- Random užívá naše mládež ve smyslu náhodný.
- Nepoužívám, synové pořád ve významu náhodný, což je překlad slova.

Lze shrnout, že respondenti v této skupině slovo *random* v češtině aktivně nepoužívají.

Ve druhé skupině 63 teenagerů odpověděla na první otázku kladně naprostá většina respondentů. Pouze pět respondentů uvedlo odpověď *ne* a jeden respondent ponechal otázku bez odpovědi. Lze tedy shrnout, že respondenti v této skupině slovo *random* aktivně používají.

V odpovědi na druhou otázku se celkem ve 40 odpovědích objevilo přídavné jméno ‚náhodný‘, příslovce ‚náhodně‘ nebo podstatné jméno ‚náhoda‘. Tento výklad významu slova *random* v dané skupině převažuje.

Tři odpovědi lze hodnotit jako definici kruhem, tj. vyskytlo se v nich samotné slovo *random* (např. *Jako když je něco random nebo tak*

něco). Další tři odpovědi vymezovaly význam slova *random* ve smyslu ‚jsoucí mimo normu‘ / ‚mimo kontext‘ (*Když je něco úplně mimo mísu; Většinou v kontextu když člověk řekne něco náhodného mimo téma konverzace tak říkám že „je to random“; Ze je něco mimo, mimo nějaký celek*).

Ve dvou odpovědích se objevilo přídavné jméno *různé*, z toho v jednom případě doplněno ještě přídavným jménem *nejednotné*. Další respondent uvedl, že zkoumané slovo „nemá typický význam“. To svědčí o tom, že tito respondenti si uvědomují, že význam slova *random* nemusí být snadné vymezit.

V jednotlivých případech pak respondenti uvedli významy ‚jakýkoli‘, ‚vtipný‘, ‚bez výběru‘, ‚obyčejný‘, ‚neznámý‘, ‚divný‘, ‚nečekaný‘, ‚nelogický‘. V jednom případě respondent poznamenal, že slovo *random* se mu vyslovuje lépe než slovo *náhodný*. Konkrétními příklady, jež respondenti uváděli pro ilustraci významu slova *random*, byly: např. *random člověk mi podal ruku; třeba „Dneska na ulici na mě řval nějaký random chlap, kterého ani neznám“*. Vulgárním průměrem byla odpověď *když se useru*.

Respondenti z první skupiny teenagerů nejčastěji uváděli význam ‚náhodný‘/‚náhodně‘, pouze v jednotlivých případech byly v jejich odpovědích zaznamenány výklady ‚jakýkoli‘, ‚vtipný‘, ‚bez výběru‘, ‚obyčejný‘, ‚neznámý‘, ‚divný‘, ‚nečekaný‘, ‚nelogický‘, ‚mimo téma‘; byl zachycen také názor, že slovo *random* lze chápat ‚různě‘, tedy pro respondenta nebylo snadné význam určit.

Ve třetí skupině bylo 25 teenagerů ve věku 13–19 let. Stejně jako u předchozí skupiny odpověděla na první otázku kladně většina respondentů, pouze dvě odpovědi byly záporné. Respondenti v této skupině tedy slovo *random* aktivně používají.

V odpovědích na druhou otázku se celkem v 17 případech objevilo opět přídavné jméno ‚náhodný‘, příslovce ‚náhodně‘ nebo podstatné jméno ‚náhoda‘. Rovněž v této skupině tedy tento výklad významu převažuje.

¹² Zároveň je osloveným (kteří zpravidla odkaz na dotazník postoupili dále svým dětem nebo žákům/studentům) z dřívějšíka známo, že autorka pracuje v Ústavu pro jazyk český AV ČR.

Dva respondenti nechali druhou otázku bez odpovědi. Pouze jednou byly zaznamenány významy ‚chaotický‘ a ‚nekonkrétní‘. Jedna z odpovědí na otázku, v jakém významu respondent slovo používá, zněla „skoro ve všech“, a tak se řadí k názorům, že slovo *random* může mít významů více, v tomto případě může znamenat téměř cokoli; obdobně vyznívá také odpověď *různě*. Další z odpovědí zněla „při dohadování“; zde lze jen spekulovat, co měl respondent na mysli. Konečně jako jistou kuriozitu lze uvést odpověď sestávající z rodného jména jednoho z účastníků tábora.

Rovněž ve druhé skupině teenagerů převažoval při určování významu slova *random* výklad ‚náhodný‘/‚náhodně‘, jen ojediněle se objevily významy ‚chaotický‘ a ‚nekonkrétní‘. Také zde tedy byly zaznamenány odpovědi naznačující, že respondent nebyl schopen význam jednoznačně určit.

Pro přehlednost je ještě uvedena tabulka shrnující odpovědi na první otázku (*Používáte v češtině slovo random?*) u všech respondentů. Dvě skupiny teenagerů jsou v ní sloučeny.

<i>Používáte v češtině slovo random?</i>	ano	ne
respondenti ve věku 45 a více let	0	40
respondenti ve věku do 19 let ¹³	80	7

Tabulka 1: Odpovědi respondentů k používání slova *random* v češtině.

Závěr

Závěrem lze shrnout, že slovo *random* má v současné (neformální) češtině své místo především mezi mladšími mluvčími. Nejčastěji se užívá ve významu ‚náhodný‘, ‚náhodně‘, tj. jako přídavné jméno nebo příslovce. Jak vyplynulo z dotazníkového průzkumu i z vybraných příspěvků internetové diskuse, slovo *random* v sou-

časné češtině může nabývat i významů dalších, a to ‚zvláštní‘, ‚divný‘, ‚nečekaný‘, ‚vtipný‘, ‚spontánní‘, ‚jakýkoli‘, ‚bez výběru‘, ‚obyčejný‘, ‚neznámý‘, ‚divný‘, ‚nečekaný‘, ‚nelogický‘, ‚mimo téma‘, ‚chaotický‘, ‚nekonkrétní‘. Důležitým poznatkem také je, že podle některých respondentů, kteří na první otázku odpověděli kladně, tedy že slovo *random* aktivně používají, je význam tohoto slova obtížně vymezitelný, že toto slovo zkrátka nabývá významů **různých**.

Zároveň je třeba uvést, že prezentované poznatky se opírají pouze o vybrané zdroje, v nichž je význam slova *random* nějak definován (slovníkové zdroje), resp. se někdo o vymezení významu pokouší (pisatelé příspěvků v internetové diskusi, respondenti dotazníkového průzkumu, kteří na něj byli přímo dotázáni). S ohledem na rozsah tohoto textu nebyly vzaty v potaz např. zdroje korpusové, jejichž analýza by mohla na tuto drobnost navázat.

LITERATURA

- HOMOLÁČ, Jiří et al. (2022): *Míšení žánrů, stylů a diskurzů v internetové komunikaci*. Praha: Academia.
- KAVKA, Martin – ŠKRABAL, Michal (2018): *Hacknutá čeština. Neortodoxní slovník dnešní mateřštiny*. Praha: Jan Melvil.
- LEJSEK, František (2022): *Anglicisms in the Czech language* [nepublikovaná bakalářská práce]. Plzeň: Fakulta pedagogická, Západočeská univerzita v Plzni.
- PETROVIČOVÁ, Šárka (2022): *Anglicismy v projevech českých influencerů* [nepublikovaná bakalářská práce]. Liberec: Fakulta přírodovědně-humanitní a pedagogická, Technická univerzita v Liberci.

Tento článek je volně přístupný na základě licence *Creative Commons Uvedte původ 4.0 Mezinárodní veřejná licence*.

This is an open access article under the terms of the *Creative Commons Attribution 4.0 International Public License*.

¹³ Jeden respondent ponechal otázku bez odpovědi.